

Sketchnote: deu principis bàsics per explorar la creativitat

Dm, 4/07/2017 per Catalunya Religió

(Laura Mor -CR) Mètode, traça, concentració i molta, molta pràctica. La presa d'apunts en esquemes visuals és una nova eina de comunicació. Útil també per als que es dediquen a la pastoral i volen explorar la creativitat. Hem entrat a la llibreta del consultor pedagògic **Juanjo Fernández** i hi hem descobert un catàleg interessant d'*sketchnotes* sobre religió i també sobre educació. Què hi ha darrera d'aquesta experiència personal i col·lectiva? Ho recollim aquí amb aquests deu ítems.

1. Són idees, no és art

És relativament fàcil localitzar l'entrevistat assegut entre el públic en una conferència. Cap cot, retolador i llibreta en mà. Il·lustra amb dibuixos esquemàtics, fletxes i bafarades les idees que considera dignes de destacar. Se serveix de negretes, cursives i ombrejats. "L'*sketchnote* és una branca més del pensament visual". L'objectiu és posar imatges a allò que estàs presenciant. [Juanjo Fernández](#) explica com "el primer impuls és dir 'jo no en sabré perquè no sé dibuixar'". Per això, els promotors de la tècnica repeteixen arreu que "són idees, no és art".

Com a principi bàsic: "Si saps fer un punt, una ratlla, un cercle, un quadrat, un triangle, pots fer *sketchnote*". Segons aquest escriptor i conferenciant, "totes les formes i persones les pots descomposar en elements molt més senzills". I no es tracta de buscar una semblança realista, sinó de "comunicar i expressar idees pròpies o d'altres persones".

2. Tècnica memorística

L'avantatge respecte la presa d'apunts clàssica és la capacitat d'impacte i la facilitat de retenció: "Fer dibuixets em resulta molt més útil quan els torno a mirar", explica Fernández. L'*sketchnote* no té caràcter exhaustiu ni voluntat

acadèmica. Però sí qualitats mnemotècniques.

I és que segons Fernández, “el pensament visual té derivades importants”. En parla com a “metodologies molt vàlides en el món de l'empresa i de l'estudi”. Ho és en tant que 'documentació gràfica', quan recull el que està comunicant algú altre. Dins d'aquest submón, també existeix la 'facilitació gràfica'. És la tècnica per conduir una reunió a través del dibuix. Facilita la síntesi d'idees sobre la marxa. Això permet als assistents fer seguiment a temps real i afinar les conclusions anotades.

3. “Fer dibuixets”

Aquesta afició recull la sensibilitat dels qui sempre s'han entretingut a dibuixar als racons del primer paper que troben. D'alguna manera, l'*sketchnote* “no deixa de ser allò que hem fet sempre de fer dibuixets”. Segons Fernández, la tècnica acull un gruix important de “gent frustrada que durant molt de temps ha tingut la sensació de seguir malament les xerrades i les conferències”. El que fins ara s'havia etiquetat de “distracció” ara s'eleva a la categoria de “tècnica” amb un extra d'utilitat.

4. En qualsevol moment

La filosofia associada a l'*sketchnote* va lligada a un cert fetitxisme amb les eines emprades. Quina llibreta? El bolígraf, de tinta? Amb quin gruix? La clau és “poder dibuixar en qualsevol moment”. Per això, un format de paper reduït, portable, ajuda. A més, aquesta presa d'apunts es fa en directe i en tinta. No ha marge per a rectificacions: cal destresa i anar per feina. Res de llapis i després passar a net. “Es tracta de fer-ho immediatament; sinó perd el sentit”, diu Fernández.

5. Llibertat d'esperit i temps

Com començar? Segons en Juanjo, “es tracta de que et vingui de gust i posar-te a practicar”. També parla de tenir “llibertat d'esperit”. És a dir, de confiança, d'atreviment i d'evitar l'autocrítica espontània. Sí que és necessari dedicar temps a “la creació del propi vocabulari gràfic”.

El “cavall de batalla” d'aquest il·lustrador és plasmar el rostre del conferenciant, en cas que n'hi hagi. Reconeix que aconseguir que s'assembli a la realitat, per part seva, “no és un talent natural”. Com ho supera? “Intento reflectir què portava posat que el pugui identificar i si a sota hi poses el nom, ja ho tens!”, explica amb humor.

També comenta la possibilitat de fer cursos de facilitació gràfica, per exemple. Sinó, n'hi haurà suficient amb ser perseverant i dedicar-hi hores. Llibreta en blanc i a traçar!

6. Vincle emocional

L'*sketchnote* té una peculiaritat: es vincula amb les emocions. “Quan recuperes aquests dibuixos i els tornes a mirar, no només tens la informació del que es va dir sinó que recuperes l'emoció del moment en què ho vas fer”. Avorriment, claredat, il·luminació. Tot retorna i connecta amb una part fonda.

7. Un acte d'amor

I aquí la pregària també es fa possible. A partir dels seus dibuixos, Juanjo també connecta amb el transcendent: “Mai m'he dedicat a pintar icones, però tothom explica que mentre estàs pregant, pintes i mentre pintes, fas pregària; és molt més que pintar”. D'alguna manera, diu, “un sketchnote és un cert acte d'amor a allò que t'estan comunicant”. I si es troba en una pregària o una celebració religiosa, s'esmerça per fer-ho bonic: “Vols que el dibuix reculli aquell sentiment”. Com a exemple, feu una ullada a la il·lustració amb motiu d'una vetlla pasqual a Santa Maria de Cardedeu.

8. Concentració

Aquest encontre no seria possible sense centrar abans l'atenció. En Juanjo se sent especialment atret pels qui han lligat *sketchnoting* i *mindfulness*. És a dir, en el fet de posar l'atenció plena en allò que escoltes en el moment de dibuixar. En aquest camp menciona [Audrey Akoun](#), [Philippe Boukobza](#) i [Isabelle Pailleau](#). “Si dibuixes una conferència, no pots estar pendent de si hi ha diapositives”, explica. No hi ha espai per a la distracció.

9. Selecció

Aquesta “atenció plena” porta forçosament a “un procés de selecció”. No tot hi cap, no pretén ser exhaustiu, sinó que mostra la seva lectura particular: fa els seus subratllats. Sempre es pregunta: “Què val la pena posar sobre paper?”

A l'ànim selectiu se li suma a la intenció d'aprendre coses noves. I a plasmar-les de forma original. Si mirem la seva col·lecció de notes visuals, n'hi ha moltes de pedagògiques i religioses. Des d'un resum de la presència de l'Escola Pia al món, les jornades de pastoral de les escoles catòliques, sessions sobre psicologia evolutiva, innovació pedagògica o les intervencions del president de les AMPA cristianes.

10. Viralitat i vanitat

Aquest procés de síntesi creativa té “un puntet de vanitat”, reconeix Fernández. Tots els dibuixos van correctament signats i es fan córrer per les xarxes. A ell li queda una ombra de dubte: “Si a les altres persones els resultarà tan útil conceptualment com em resulta a mi”. Però també comenta amb satisfacció com “a les xarxes tens respostes amb persones amb qui mai pensaves que hi contactaries”.

Avui són molts els que s'hi dediquen. Ja n'hem apuntat alguns. Juanjo també té com a referència en [Mike Rohde](#) que, com a creient, fa sketchnotes de les homilies de les eucaristies a les que assisteix. Però d'*sketchnoters* n'hi ha molts d'altres: [Dan Roam](#), [Eva-Lotta Lamm](#) i [Nadine RoBa](#); més a prop hi ha la gent de [@dibujario](#) ([Fernando de Pablo](#) i [Miren Lasa](#)), [Garbiñe Larralde](#) i l'aplicació del pensament visual, o [Miryam Artola](#), que a les Jornades de Pastoral de Escuelas Católicas va fer dibuixar a tots els assistents. Lligant creativitat, empenedoria, pensament visual, menciona [Maria Batet](#) i [Carmen Pellicer](#) i el concepte de “pedagogia àgil”.